

ներ, քանի մի մեծամեծ պատկերներ, որք ներկայացնեն պատմական նշանաւոր անցքեր եւ անձնութիւններ, որք անգամ իրենց թեան ու առաքինութեան արարքներ: Պիտի լինին մեծ մարդկանց գաճեղէն կամ բռեայ կիսարձաններ, զանազան հանքաց եւ բուսոց օրինակներ կամ տեսակներ, կշիռներ և չափեր, մետրական կամ չափական դրութեամբ պատրաստած: Վերջապէս պիտի լինին տեսակ տեսակ առականներ, որոց տեսութեամբ կամ զննութեամբ հընարաւոր լինի բնական գիտութեանց մասին ծանօթութիւններ եւ ճաշակ ստանալ: Աչաց տեսութեամբ է, որ սկէտք է միայն բանալ եւ բմբռնել տալ ամեն բան, ինչ որ կամինք մտաց մէջ քանդակել և տպաւորել: Առարկաներով ուսուցանելն ամենէն լաւ եղանակն է և կարելի է ուսման ամեն ճիւղերու մէջ դործադրել:

Յայտնի է, որ մեր ազգային դրսերոցներն բոլորովին դատարկ և մերկ են, միջոցա կարելի է սակաւ ծախիւք այնպիսի առարկաներով ծոխացնել, որոնք կարող են արուեստից ճաշակ զարթոյցանել եւ մտաց զննելու եւ գիտելու կարողութիւնն սրել, որ խիստ կարեւոր է ամեն վիճակի և ամեն կարգի մարդկանց համար:

Յուշալի է, որ մեր դպրոցներն տակաւին և ոչ մի տեղ յարգարուած եւ զարգարուած են ամենապիտանի զարդերով, որոնք խիստ կարեւոր են և կալօռ չեն մեծամեծ ծախուց:

Աւերակայ երկաթեղեաց կայարաններն անգամ իրենց պատերուն և առատաղնեւուն վերայ այնչափ ուսումնասիրական նկարներ եւ պատկերներ կը ներկայացնեն, որ մարդ կը զմայլի, իսկ մեր դպրոցներն, որոնք բուն ուսման տեղիք են, խաղառ մերկ են և թափուր, և վերացականութեամբ ու

զորմելի մանուկներն զղուեցնելէն եւ ապուշներ պատրաստելէն զինի՝ անգագար կը գանգատինք, որ մեր դրսերոցներն արդիւնք չունին, անբարեկարգ են, և այլն և այլն:

Անք դպրոցական շէնքերու մասին չենք ուզեր խօսիլ. վասն զի մեր դրսերոցական շէնքերն, քանի մի սակաւաթիւ բացառութեամբ, տյնչափ հեռի են դպրոցական յարմարութենէ, թէ և շատերն մեծ ծախիւք շինուած, որ աւելի բանտ՝ քան թէ դպրոց կարելի է անուանել:

Ն Ի Ի Թ Ք Ո Ւ Ս Մ Ա Ն

Նախնական դպրոցներու համար

ՈՒՍՄԱՆ, կամ, աւելի լաւ եւս աւել, դաստիարակութեան նպատակն է ամենէն առաջ զօրացնել բարոյական զգացումն, և ասոր զարգացնել մտաց և մարմնոց զօրութիւնն: Գաստիարակութիւն բարոյական, մտաւորական և ֆիզիքական, ահա՛ անպայման կարեւոր նպատակ ուսման:

Կրօնքն ու բարոյագիտութիւնն գլխաւոր առարկայք են ուսման եւ այս մասին ամենեքեան պարտին հոգ տանիլ, մանաւանդ եկեղեցականք կամ պաշտօնեայք Աւետարանի Բայց կրօնք և բարոյականի ուսուցչութիւնն ուսման բոլոր ճիւղերուն մէջ ամենէն փափկագոյնն է և վսեմագոյնն: Անգիր կամ ի բերան սերտել տալ չափերովն քանի մի կրօնական և բարոյական սահմանափակ հաւատարմարտումներ և գիտելիքներ չընշանակէր կրօն և բարոյականութիւն ուսուցանել: Այն մեծամեծ գաղափարներն կամ ճանաչողութիւններն որոնք կը վերաբերին Աստուծոյ, պարտուց, մարդասիրութեան,

մարդկային եղբայրութեան, մարդկային խոնարհութեան և արժանաւորութեան, այս գաղափարներն պէտք է որ ուսուցչի սրտէն անցնին աշակերտներու սիրտըն թէ բոլորանգակ ուսուցմամբ, թէ պատմելով, թէ դրուցելով, թէ օրինակներով և թէ ամեն խօսքերով ու բառերով, որոնք աշակերտի ականջին կը հասնին : Աւսման ամենէն դժուարին մասն է այս, ուստի և խիստ խորին ու շաղկապուն գարձներու է ուսուցչի շնորհը պատրաստել այս մասին : Վասն զի կրօնի և բարոյականի նկատմամբ, եւ թէ սրտէ ՚ի սիրտ ամանցում չը կայ, եւ թէ ուսուցչէն առ աշակերտն, բաւական, գործով, կրօնական և բարոյական ջերմութեան հաղորդակցութիւն չը կայ, կարող ենք համարձակ ասել, որ լոկ ձեւաբանական սերտողութիւններն, առանց զգացման և ոգեւորութեան լոկ բառերու կրկնութիւններն, որչափ եւս անսխալ լինին, ոչ միայն օգուտ չունին, այլ և վնասակար են, վասն զի կրօնն ու բարոյական կարող են բառախաղութեան և ծաղու առարկայ դառնալ աշակերտի համար և փոխանակ կրօնական ու բարոյական մարդ լինելու՝ կարող է շատախօս և անսիրտ իմաստակ լինիլ :

Լաւ կարգալն և գրելն եւս կարեւոր են : Արդարեւ կարգալն ու գրելն ինքնին գործիք են ուսման, քան թէ մասն ուսման, բայց այնպիսի գործիք են, որով մարդ կարող է ամեն գիտութեանց խորն թափանցիլ : Թրւագիտութիւնն, աշխարհագրութիւնն եւ չափական ուսմունքներն գրեթէ սովորական են ամեն դպրոցական ծրարագիրներու մէջ : Բայց այս սովորականներուն վերայ պէտք է յաւելուլ ընդհանուր ծանօթութիւններ, քաղաքական սահմանադրութեան և կազմութեան վերայ, քաղաքացւոյ պար-

տուց ու իրաւանց վերայ, ինչպէս եւ Ամերիկայի, Բելճիքայի և այլ յառաջագէմ երկիրներու դպրոցական ծրագիրներն : Պէտք է յաւելուլ նաեւ ծանօթութիւններ առողջապահութեան վերայ, ընտանեկան անտեսութեան վերայ, ձեռագործութիւն իգական սեռի համար, երկրագործական տեղեկութիւններ շինական մանուկներու համար, պատմութե գլխաւոր և երեւելի անցքեր, և մանաւանդ այնպիսի կենսագրութիւններ, որոնք աշակերտի մտքին կրննրկայացնեն քրիստոնէի, հայրենասիրի, գիւտ հնարողի, ճանապարհորդի, նաւորդի և արուեստաւորի գեղեցիկ արիւարներ եւ օրինակներ : Այս ծանօթութիւններն և տեղեկութիւններն պիտի չը լինին իրրեւ իմաստակօրէն ուսանելու յատուկ ուսման ճիւղեր մանկան յիշողութիւնն ծանրաբեռնելու համար, այլ բաւական է միայն որ ուսուցչին ընտրանքը այսպիսի բաներ կորդայ և բացատրէ :

Այս տեսակ ծանօթութիւններն աւելի լաւ է տեսանելի կերպիւ ուսուցանել, այն է պատկերներով, նրկարներով, կամ որ և իցէ եղանակաւ դէմ յանդիման առաջի աչաց պատկերելով, ինչպէս է Մաքսմիլիոյ և Բադի դրսութեան դպրոցներուն մէջ :

Մոռնալու չէ նմանեպէս երաժշտութիւնն և գծագրութիւնն : Երաժշտութեան նկատմամբ Գերմանիոյ դպրոցներն սքանչելի օրինակ են ամենուրեւ համար : Երգերն և պարուհաւաճ խօսքերն, երբ մեծ ուշադրութեամբ ընտրուած են, մեծապէս կը նպաստեն դաստիարակութեան, սիրտը կը կրթեն, զգացումն կ'ազնուացընեն, հայրենասիրութիւնը կը փառեն, ճաշակը կը բաղդրացնեն, և այլն և այլն : Երաժշտութեան ուսուցիչներն յատկապէս դաստիարակելու նպատակաւ

և ջանքով կ'ուսուցանեն և ո՛չ թէ լոկ պօռալու և պօռացնելու համար, ինչ պէս է մեր դպրոցներուն մէջ : Նախ կը բացատրեն , կը հասկացնեն երգի իմաստն ու ոգին և ապա եղանակն կ'ուսուցանեն :

Տիրգրական կամ մարմնաւոր դժբութիւնն զարգացնելու համար անհրաժէշտ կարեւոր է մարմնամարզութիւնն , հրացանի կրթութիւնն և ընդացումն , որոնք ուսման յատուկ ճիւղ կը կազմեն և կանոնաւորապէս կ'ուսուցուին : Բայց պէտք է ասել , որ մարմնամարզիկ ուսումն այն երկիրներու կամ այն դպրոցներու մէջ աւելի կարեւորութիւն ունի , ուր աշակերտք շատ զբաղմունք ունին , մասաւորական շատ աշխատանք ունին , ուր դպրոցն իսկապէս դպրոց է և ո՛չ խաղարան : Մեր ազգային դպրոցներն , իրենց ներկայ դրութեամբ , սակաւաթիւ բացառութիւններէն զատ , այնչափ կարօտութիւն չունին մարմնամարզութե , վասն զի մեր դպրոցներու աշակերտներն գրեթէ ինքնուս մարզիկներ են , որոնք դպրոց կը գան աւելի խաղալու , իրար մարզելու , ծեծելու և ծեծուելու համար քան թէ մտաւորապէս աշխատելու և ուսանելու :

Երբ մեր դպրոցներու ներկայ դիրքն փոխուի , այն ժամանակ անձրաժէշտ կարեւոր է մարմնամարզութիւնն ևս ուսման սերտ յարակից ճիւղ նկատել , վասն զի մարմնամարզութիւնն , նոյն իսկ 'ի հիւսման , այնչափ մեծ նշանակութիւն ունէր , որ հին Յունաստանի մէջ , ոչ միայն քաղաքացիք , այլ յաւէտ փիլիսոփայք և բանաստեղծք օրուան մի մասն մարմնամարզիկ կրթութեանց կը զոհէին և հրացան գործածել ու լողալ չի մացողն անարի մարդկանց կարգն դասուած էր :

Պ Ա Տ Ա Ս Ի Ա Ն Ի

Ա. Պ . Բ . Ա . — Ձեր զրկած յօդուածն ստացած չէ Խմբագրութիւնս : Եթէ օրինակն ունիք , կարող էք վերստին զրկել և կը խոստանամք դոհուութեամբ հրատարակել : Ի բոլոր սրտէ կը փափաքիմք մանրամասն տեղեկութիւններ ունենալ այն մեծախորհուրդ բարերարութեան մասին , որով Ռուսաստանի Ազգասէր մի կամեցած է Տաճկաստանի մէջ Վարժարան կառուցանել և հաստատուն եկամուտներով նոյն Վարժարանի ապագայն ապահովել : Մեծ ուրախութիւն է սոյնպիսի մի ազգային հաստատութեան գոյութիւն Տաճկաստանի մէջ , և անշուշտ ամեն պարագաներ կանխաւ խորհուած , տնօրինուած և պատրաստուած են :

Ահա նշանաւոր գործ , որուն վերայ Ազգային Վարչութիւնն կարող է դարձնել իւր խորին ուշադրութիւնն և պսակել այն Բարերարի կամքն , որ լիովին հասկըցած է՝ թէ լոյս տարածել , լուսոյ ծաւալման համար զոհութիւններ անել՝ ամենէն մեծ Բարերարութիւնն է այժմ և առ յապոյն :

Ձեր յօդուածն մեզ հասած չէ , որ հիմնաւոր տեղեկութիւն ունենամք այս մասին և Ազգային պարբերականաց հրատարակութիւններն ևս մանրամասն ծանօթութիւններ չեն պարունակեր : Երբ յաջողիմք ձեր յօդուածն ստանալ և կամ որ և իցէ եղանակաւ ամեն հանգամանաց հասուիկիլ , այն ժամանակ անշուշտ մեր խմբագրական խորհրդածութիւնն ևս չէմք զանար , զոր դուք ժամանակէն առաջ այժմ կը պահանջէք մեղմէն :

Եթէ լոկ նպատակին վերայ խորհրդածեմք , տարակոյս չըկայ , որ շատ և շատ դեղեցիկ է : Բայց թէ ի՞նչ